

Sukupuolinäkökulma YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen

YK:n lapsen oikeuksien sopimus on yksi tärkeimmistä kulmakivistä kaikessa lapsiin ja nuoriin liittyvässä keskustelussa. Se koskee kaikkea lainsäädännöstä, kehitysohjelmista ja koulutuksesta viranomaisten vastuuseen asti, sekä kaikkia niitä tilanteita, joissa lapsiasiainvaltuutettu on mukana valvomassa, että lasten oikeuksia kunnioitetaan.

TAVOITE: Antaa tietoa YK:n lapsen oikeuksien sopimuksesta vanhempainilloissa sekä henkilökunnan kesken.

TARVIKKEET: muistiinpanovälineet, tila, jossa osallistujat voidaan jakaa pienryhmiin

ARVIOITU KESTO: n. 1–1,5h

Ohjeet

Lapsen oikeuksien sopimusta voi käyttää pohjana ja perusteluna sille, miksi sukupuolten tasa-arvoa edistävää työtä tehdään. Esimerkiksi vanhempainillassa sopimusta voi käyttää tukena esiteltäessä tasa-arvotyötä.

Tasa-arvo on tärkeä osa lapsen oikeuksien sopimuksen toteutumista. Jokainen artikla voidaan lukea sukupuolinäkökulmasta, jolloin tulee näkyväksi se, kuinka tasa-arvotyö ja lapsen oikeuksien sopimus tukevat toisiaan. Voidaan myös havaita, että lasten oikeuksia rikotaan silloin, kun asetetaan lapselle sukupuolisidonnaisia odotuksia, toiveita tai vaatimuksia, sekä silloin kun lapset kohdataan eri tavoilla sukupuolesta riippuen. Yksi tapa aloittaa keskustelu on käyttää lapsen oikeuksien sopimuksen perusperiaatteita pohtien yhdessä, mitä ne konkreettisesti tarkoittavat koulun arjessa, kotona tai kodin ja koulun välisessä yhteistyössä.

Vinkki: Voit tutustua sopimukseen lapsiasiainvaltuutetun [verkkosivuilta](#), tai sopimuksen tai sen voi myös tilata esitteenä. Sopimus löytyy myös tiivistettynä [Unicefin](#) sivuilta. [Unicefin](#) sivuilta, joka on myös toiminut lähteenä tässä materiaalissa, löytyy myös laajempaa tietoa sopimuksesta.

Lapsen oikeuksien sopimuksen esittely henkilökunnan kesken tai vanhempainillassa.

Kerro lyhyesti lapsen oikeuksien sopimuksesta:

- vapaaehtoisuuteen perustuva sopimus, jonka Suomi on allekirjoittanut
- koskee kaikkia maailman alle 18-vuotiaita lapsia
- lapsi on ihminen, jolla on täysvaltaiset oikeudet ja joka tarvitsee erityistä huolenpitoa

Lasten oikeuksien sopimus koostuu neljästä perusperiaatteesta:

2 artikla: Lapsen oikeudet kuuluvat jokaiselle lapselle.

3 artikla: Lasta koskevia päätöksiä tehtäessä on aina ensimmäiseksi otettava huomioon lapsen etu.

6 artikla: Jokaisella lapsella on oikeus elämään. Valtion on taattava mahdollisimman hyvät edellytykset lapsen henkiinjäämiselle ja kehitykselle.

12 artikla: Lapsella on oikeus ilmaista omat mielipiteensä kaikissa itseään koskevissa asioissa ja ne on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti.

Nämä neljä periaatetta tulisi pitää mielessä muita sopimuksen kohtia lukiessa ja pohtiessa. Sama koskee myös kouluissa tehtävää työtä.

Keskustelu sopimuksen pääperiaatteista ja tasa-arvosta päiväkodin toiminnassa

Keskustelu voidaan toteuttaa esimerkiksi seuraavalla tavalla:

- Jaa henkilökunta/hoitajat neljään ryhmään. Jos osallistujia on niin paljon, että ryhmiä tulee enemmän kuin neljä, jotkut ryhmät saavat saman artiklan.
- Jaa jokaiselle ryhmälle kopiot artikloista. Artiklat löytyvät ohjeiden jälkeen, voit halutessasi laittaa myös lopussa olevan kommentin mukaan.
- Ryhmien tehtävä on pohtia 10 minuutin ajan, mitkä päiväkodin/kodin säännöistä ja rutiineista tai päiväkodin ja kodinvälisen yhteistyön rakenteista tukee artiklan toteutumista. Heidän tulee myös pohtia, miten perusperiaatteita voisi konkreettisesti vahvistaa edellä mainituissa yhteyksissä ja mitä tarvitaan, jotta tämä olisi mahdollista (esim. resursseja, uusia rutiineja, keskustelutilaisuuksia jne.). Apusanoja voidaan kirjoittaa ylös isolle paperille.
- Ryhmät esittelevät vuorotellen ajatuksensa muille ryhmille ja muistiinpanoarkit ripustetaan nähtäville esityksen jälkeen.
- Esitysten jälkeen keskustellaan yhdessä, millaisia ajatuksia ne herättivät ja miten konkreettisesti voidaan edetä vahvistaen perusperiaatteita.

Seuraavaksi esitellään sopimuksen perusperiaatteet sekä alkuperäisinä että lyhennelminä tasa-arvo- ja sukupuolinäkökulmasta tehdyillä kommentteilla varustettuina.

2 artikla: Lapsen oikeudet kuuluvat jokaiselle lapselle. Lasta ei saa syrjiä hänen tai hänen vanhempiansa ulkonäön, alkuperän, mielipiteiden tai muiden ominaisuuksien vuoksi.

1. Sopimusvaltiot kunnioittavat ja takaavat tässä yleissopimuksessa tunnustetut oikeudet kaikille niiden lainkäyttövallan alaisille lapsille ilman minkäänlaista lapsen, hänen vanhempiansa tai muun laillisen hoitajansa rotuun, ihonväriin, sukupuoleen, kieleen, uskontoon, poliittisiin tai muihin mielipiteisiin, kansalliseen, etniseen tai sosiaaliseen alkuperään, varallisuuteen, vammaisuuteen, syntyperään tai muuhun seikkaan perustuvaa erottelua.
2. Sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin tarpeellisiin toimiin varmistaakseen, että lasta suojellaan kaikenlaiselta syrjinnältä ja rangaistukselta, jotka perustuvat hänen vanhempiansa, laillisten hoitajiensa tai muiden perheenjäsentensä asemaan, toimintaan, mielipiteisiin tai vakaumuksiin.

Kommentti: Sukupuoli on asia, johon kaikkien pitää suhtautua. Se koskee myös lasta; sukupuoli pannaan merkille riippumatta siitä, mitä muita ominaisuuksia lapsella on. Tämä tarkoittaa sitä, että emme voi olla välittämättä sukupuolesta, vaan meidän tulee pohtia, millaisen merkityksen lapsen sukupuoli saa päiväkodissa.

3 artikla: Lasta koskevia päätöksiä tehtäessä on aina ensimmäiseksi otettava huomioon lapsen etu.

1. Kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu.
2. Sopimusvaltiot sitoutuvat takaamaan lapselle hänen hyvinvoinnilleen välttämättömän suojelun ja huolenpidon ottaen huomioon hänen vanhempiansa, laillisten huoltajiensa tai muiden hänestä oikeudellisessa vastuussa olevien henkilöiden oikeudet ja velvollisuudet. Tähän pyrkiessään sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin tarpeellisiin lainsäädäntö- ja hallintotoimiin.
3. Sopimusvaltiot takaavat, että lasten huolenpidosta ja suojelusta vastaavat laitokset ja palvelut noudattavat toimivaltaisten viranomaisten antamia määräyksiä, jotka koskevat erityisesti turvallisuutta, terveyttä, henkilökunnan määrää ja soveltuvuutta sekä henkilökunnan riittävää valvontaa.

Kommentti: Lapsen parhaan huomioiminen tarkoittaa, että lapsen näkökanta otetaan huomioon erilaisissa häntä koskevissa päätöksissä. Päiväkodissa sellaiset päätökset voivat koskea esimerkiksi ei toivotusta käyttäytymisestä aiheutuvia seuraamuksia, ja ne pitää tehdä niin, että lopputuloksessa on lapsen paras etusijalle. Kouluissa tehdyt tutkimukset osoittavat, että tytöt eivät tule usein kuulluiksi heidän kertoessaan kiusaamisesta ja että pojat, joita pidetään rauhattomina, eivät saa helposti apua joutuessaan itse kiusatuiksi. On tärkeää suhtautua vakavasti kaikkien lasten kertomuksiin.

6 artikla: Jokaisella lapsella on oikeus elämään. Valtion on taattava mahdollisimman hyvät edellytykset lapsen henkiinjäämiselle ja kehitykselle.

1. Sopimusvaltiot tunnustavat, että jokaisella lapsella on synnynnäinen oikeus elämään.
2. Sopimusvaltiot takaavat lapselle henkiinjäämisen ja kehittymisen edellytykset mahdollisimman täysimääräisesti.

Kommentti: Tasa-arvoa edistävä työ myötävaikuttaa osaltaan siihen, että me voimme suurissa määrin tukea lasten ja nuorten kehitystä tarjoamalla useita erilaisia mahdollisuuksia. Lapset saavat myös mahdollisuuden tutkia rauhassa, millainen sukupuoli-identiteetti ja -ilmaisu heille sopii. Euroopan unionin perusoikeusviraston (FRA) toteuttaman kyselyn mukaan, transsukupuoliset oppilaat kokevat muita enemmän syrjintää ja ulkopuolisuuden kokemusta koulussa¹. Lasten ja nuorten tulevaisuuden kannalta on erittäin tärkeää tehdä ennaltaehkäisevää työtä, jotta he tuntevat kelpaavansa sellaisina kuin ovat.

3. Erilaisia elämää loukkaavia ja uhkaavia rikoksia voidaan myös liittää tähän artiklaan (tarkemmin näitä käsitellään mm. 19, 34 ja 36 artikloissa). Perheväkivalta, seksuaalirikokset ja erilaiset hoidolliset laiminlyönnit vaativat ammattitaitoa ja toimivaa yhteistyötä sosiaaliviranomaisten kanssa. On hyödyllistä kuulla asiantuntijoita eri tahoilta, ennen kuin jotain vakavaa tapahtuu, jotta päiväkodin henkilökunta tietäisi, mitä velvollisuuksia ja mahdollisuuksia heillä on ja osaisi tarvittaessa puuttua ajoissa lapsen parasta uhkaavaan tilanteeseen.

¹ FRA. European union agency for fundamental rights (2020). A long way to go for LGBTI equality.

12 artikla: Lapsella on oikeus ilmaista omat mielipiteensä kaikissa itseään koskevissa asioissa ja ne on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti.

1. Sopimusvaltiot takaavat lapselle, joka kykenee muodostamaan omat näkemyksensä, oikeuden vapaasti ilmaista nämä näkemyksensä kaikissa lasta koskevissa asioissa. Lapsen näkemykset on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti.
2. Tämän toteuttamiseksi lapselle on annettava erityisesti mahdollisuus tulla kuulluksi häntä koskevissa oikeudellisissa ja hallinnollisissa toimissa joko suoraan tai edustajan tai asianomaisen toimielimen välityksellä kansallisen lainsäädännön menettelytapojen mukaisesti.

Kommentti: Tasa-arvotyöskentely saa uutta arvoa, kun lasten ja nuorten ajatuksia ja mietteitä kuullaan sukupuolta ja tasa-arvoa koskevissa kysymyksissä. Lähtökohtana tasa-arvotyössä on ottaa lapset ja nuoret mukaan tasa-arvosuunnitelman laatimiseen ja kartoituksen kysymysten luomiseen. Lasten ja nuorten mielipiteitä tulee kuulla myös silloin, kun kunnassa tehdään koulua koskevia päätöksiä. Etenkin silloin kun päätökset voivat vaikuttaa negatiivisesti lapsiin, kuten ryhmäkokojen suurentamiseen tai kiinteistön homeongelmiin liittyvissä asioissa.